

Үбүлүйдээх биир дойдулаахтарбыт

ЫАРБАЛААХ ЫЛЛЫГЫМ КЫРЫАЛААХ ЛАБААТА...

Улууспутугар бэчээт, культуура, телевидение сайдыгыгар 30-ча сыл үлээбэт суруналыыстар союзтары чилинэ, „Комүс бөрү“ республикатаагы суруналыыстар биргэмийэлэрин лауреата, Саха Республикатын культуура туйгуна, Саха Республикатын араадыһаан уонна телевидение биригиттэ туйгуна Терентий Алексеевич КАРДАШЕВСКАЙ бу сыл тохсунньу 17 күнүгэр 60 сааһын туола. „Сага олох“ хаһыаныгыгар үлээбэт коллегабытын бу бэлиэ даататынан итинник эбэрлээн туран, кини суруйбут сана хоһооннорун бэчээттибит:

СИЭЛЭЭХ ААРТЫК

Дорообо, Амма Эбэм,
Куох дьураа кытыл.
Дорообо, кытыан талаастаах
Лыба үрэх төрдө.
Хоболоох таба калыаах,
Эгээркэй сагалыах
Эбээн, Күн эбээнэрэ
Атты-тутуу тардыһа,
Үс сир сонунун билэ,
Өрөөн-аараан ааһар
Төрбө буруулаах

Ураһаларын онно.
Төрүүлээх, сэткэлээх
Тохтоон хонноор тохойо.
Бу, ытык өбүгэлэрбит
Ыраата айанныыр
Ындык котоһор,
Арғырдаах Айаан, Лаамы
Арбаастарын нонкулуур,
Амыр, Хоро дойдутун
Хоралбан суалун тобулар
Сигэлээх Аартыгы
Сагалыыр саҕата.

Лыба Төрбө, Эн,
Үгүс да үһүэйэни, номогу
Таас Хайаг таманыгар,
Ыла үүмүт ыарбаар
Бука, саһааран турдаһын.
Арай, манна саас ахсын
Таһымнаабыт таас үрэх
Курулгэннээх сүүрүгэр
Иткэлэргэ дылы: иһийбит үйэлэр
Иһэхтэрин туура тэбэн
Хангыл, ахсым аттар
Дохсун айаннарын күргүмэ.

СУРТ КИРИЭНЭ

Кырдыар саас дьаогдьоотун
Ачалаах олугун оторугар,
Кырыа кыым чачыктаах
Үрүгү комүс күһүмүгэр
Эйиэхэ, эргилтэн кэлтэн.
Алаһым барахсан
Аттыгыраама, атарахсытыма,
Үгүсүрүмэ, үтүрүгүмэ,
Билгилэн мин,
Обо сааһым мэник
Сиккиэрин ситиэ суоктун.

Сааһырдым, сылайдым.
Манна таайтары, таайтары,
Таайырын уонна билэ
Дьайар сибикитэ баар.
Өй-сүрэх икки өмүрүк мөккүөрү
Тымныы харытынан кууһар,
Сүтэрсин уонна илэ,
Хоргус хаматта, дьогуус үөрүү
Кэтэһэн турбут „кэһитин“
Тэһитэ кэйэр тиһигэ
Сүрэх курдат ааһан,
Аһым уонна нулуун

Алтыһар ахтылганын
Алтанын биллэрдэ.
Алтан кытах алааспыт
Ытык Комүскэл Ордубут
Өбүгүбүт олугун кэрэһитэ,
Харыскаһ аатын суруллан
Сурт кириэһинэн тиһилэн,
Мэнэ кинигэҕэ кырбиккин
Үйаргыы көрдүм. Уоскуйдүм
Коптүт уйабын—көмнөх
көмнөтөх...

КЫРЫКТЫЙА КЭТЭСИТ КЫТЫЛЫМ

Олох олгоочото
Дохсун сүүрүктээх
Өрүс үһүһүн биһир кэм
Тохтолу, уоскуланы билбэксэ
Устар, устар.
Манна даһаны,
Баарыс тириилэр тыһа
Баһан хоту барадаһанат,
Сылаас айан сүүрүгэ
Саһаан хоту сыстыбат.
Хата, ол кэрэһитэ
Куйаһар күһүннээх күргүлэр,
Хаһаа сатыыр харгылар.

Өсөһөр өксүөннэр
Күннээх да халлаанга
Костор,
Үөрүүлээх да түгэннэ
Үөскүүр,
Былдыастытты быгыһаһыр
Эбиттэр,
Мин даһаны
Дарда бөтүөн түөспэр
Тымныы тобураһы тоһуйан,
Сытыы сиккиэри сыһыаран
Аһаар доһунуун
Арғыстаһан айаннаатым.
Ол тухары,
Чуумту кытылаары.

Хамсаабат хайалары,
Уоттаах байдаллары
Утах хамат ууларын
Кураанах, кураһас куйаһардары
Саһаа сыстыбат сыһылаары
Үгүһү көрдүм, эриэккэһи биллэн,
Ол эрэн,
Түөрүгүм түспүт, биһигим
Ыйаммыт
Миһиги кырыктыһа кэтэспит
Куох кырыстаах кытылбыттан
Күндү күннээх кытыл
Ханна да, адыас, суох!

Тыа хаһаайыстыбата

10000 солкуобай улахан туһаны биэрбэтэ

Ласныт икки 2013-2014 сылларга ыанар ынах төбөтүгэр 10-нуу тыһыынча солкуобай комүс бэрилдэ сырытта даһаны улахан туһаны огорбото. Онон быйылгыттан ол харчы үүккэ угуллан киһлэ үүт субендията 30 солкуобайга тийдэ. Ол төһө сонтоһуй?

2011 сыл муус устар саһагыгар илин энэр 5 улуунун таһынан Томкуоттон, Уус-Майагтан кэлэн, барыта 7 улуус тыатын хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин улахан муһыһаҕа буолбута.

Биһиги Чурапчыттан 20-чэ киһи буолан кыттыбыһыт. Элбэх этиннэр киирбиттэрэ. Мин үһүс киһинэн тырыһынаҕа таһсан, тыа хаһаайыстыбатын сайдыыта онүйбэтин, үүт сыһаһага аһара кыратын туһунан этэн бараһан, 2012 сылы республикаҕа Тыа хаһаайыстыбатын сыһынан биллэрэргэ уонна ынах төбөтүгэр саһаар 5-10 тыһыынча харчыга көрүүххэ диэн туруорсубутум. Ону муһыһах кыттыһаахтара күөстээх ытык тыаһынан көрөбүтүгэрэ. Мин этинни Мэнэ биллэр баһыһаһа Афанасий Чириков ойһон тыл эппитэ.

2013 сыл республика үрдүнэн Тыа хаһаайыстыбатын сыһынан

биллэриллибитэ, икки сыл ынаһа 10-нуу тыһ.солкуобай тэрилиннэ. Ону мин этин киллэрэммин, итинник дьаһал ылыһыһа диэн төрүт эппитин. Көһнөрү ук биэрбит буолуохтун сөп. Мин иһиннэр урукку Амма улуунун баһыһыга В.И. Птицын 2012 сылы Тыа хаһаайыстыбатын сыһынан биллэриэххэ диэн „Кыым“ хаһыакка ыстатыйа таһаарттарбыта. Онгон ой ылаһ өссө ити эппитим. Аһын даһаны дьон, салаһааччылар туруорсубуттара буолуо.

Ол эрээри, ити ынах аһаһаныгар харчы туруорһан бараммын, аһы ону бэйэм утаран турдум. Ласныт сыл саһаһыгар Саха театрыгар ыттыллыбыт баһыһаһаһа улахан муһыһахтарыгар бу харчы биллэрдик туһалааһата, онон үүккэ угуохха диэн тыл эппитим. Сыл бүтүүтэ „Саха сирэ“ хаһыакка „Тохтоһуохха“ диэн обурлу ыстатыйа суруйбутум. Төһө тохтоһуохха дииһиний?

Дьинэр, бу харчы сүөһү аһаһанын, үүт ыаһынын элбэтэргэ туһалааһаһа этэ. Онтукаһыт төттөрү буолан таһыста. Сүөһүбүт аһаһаһа ханан даһаны биллэрдик аһыһаһа, үүтүт ыаһыһаһа эмиз онүйбэтэ. Баллар күһүнүн ынахтарын ыһаһаһа ыттылаһан көһиниллэрэ

өссө бэргээтэ. Ону таһынан дьон тыһаһаһы төрөтөн харчы ылыһылаһа сүөһү боруодатыгар, племенной үлэһэ эмиз өһуулаах буолара билиннэ. Биһир тыһынан бу 10 тыһыынча сии туһалааһын иһин сүөһү аһаһанын эһиннэ бородууксуһаны улаатыннарарыга улахан туһаны огорбото.

Онон быйылгыттан бу харчы үүккэ угулуһна. Ону мин саһамай сөп дииһин. Сүрэхтээх, элбэһи ыһыр дьоннор буһан барыһанар усулуобуйалаһа үөскээтэ. Холубур, Төлү чулуу үлэһитэ, эһиһеккэй кэмиз чемпион ыһыһыкыт В.М. Захаров аһыһыт сыһа 13 ыһаһыттан биһирдигиттэн 2300 кг үүтү туттарда. Ол аһа саһа балаһыһаһыһан биһир ыһаһаһа 23 тыһ.солк. эһиһи ыһыһыгар тэһиһэх.

Ласныт сыһа улуус үрдүнэн 6900 тонна үүтү соһотуопкаһыһар соруодаһыһыһын сиирэ-халгы толордубут. Быйыл 7100 тонна буһаһан тирдигилиннэ. Онгон үөрүүххэ эрэ сөп. Дьинэр, бу буһаһан улаһана суох. Биһир ынаһа 900 киһлэ тиксэр. Ыһаһы сыһа 300 күн ыһыһыт буоллар, күннэ 3-түү (биһир ыһаһа 1,5 кг) эрэ тиксэр. Онон бу соруодаһы толорорго бары эрдэттэн ыһыһаһыһыт!

Иван ПОНОМАРЕВ.

Олунньу 14-15 күннэригэр Чурапчыга

R

Кэтэһиһлээх кэм кэлэр,
Үөрүүлээх күн үүнэр!

Фэн-шуй Улуу маастардара Лиллиан Ту уонна Раймонд Ло үһүйбүт үөрэнээччилэрэ – биһир дойдулааһыт, фэн-шуй маастара, суруйааччы

СНЕЖАНА ТИХОЛОВА - АЙЫЫНА "СИТИИИ, БААЙ-ТАЛЫМ ОЛОХ КИСТЭЛЭННЭРЭ"

үтүөнү түстүүр, үчүгэйи үкэстэр, үгүскэ үөрэтэр түһүлгэтигэр ыһыһар.

Программаҕа:

- Уйгуһу үгүһү, бааһы төрдөһү кистэлэннэрэ
- Ситиһи соһуоннара
- Харчыны ханатыһы ирдэбиллэрэ
- Үлэһип сир, маһаһыһын фэншуйдуу барыла, тутула, оностуута.

Аһыһаһаһа түгэни мүччү тутуман!

– „Дьүөгэһиһлэр“ акцияһан биһир билиэһи сыһаһаһаһа иһиһи буолан кэһиһиһиһин сөп. Чүгэһи дьоннуһун ыһыһын, саһаһа, сирдыкка салаһыһыт!

– Билиэһи тохсунньу 31 күнүгэр Д и э р и атыһыһаһыһаһа 5% чэһчэһи көрүллэр.

– Эһи чэһчэһиһлэр: 5% – Айыһына семинарыгар урут сыһдыһыһаһаһа.

– Биһирдигиһлээхтэргэ, устудьуоннара, үс эбэтэр үстэн элбэх о болоохторго, семинар ыһыһаһаһа күннэригэр төрөөбүт күннээхтэргэ.

Билсэр төлөһүөннэригит: 89142755773 (Светлана), 89142221787 (Гаврил).

